

प्रथमः भागः

अ) अधोदत्तानाम् अन्यरूपद्वयं लिखत ।

8

१. हरेः हरीः हरीणाम्
२. धैर्यः धैर्यः धेनुभ्यः (४)
३. दव्या दव्यिः दव्यिः
४. अस्मा आत्योः अस्माकम्
५. सः शिशुः नीशिशुः नीशिशुः
६. प्रभारज्ञः एते रज्जू रात्राः रज्जन्वः
७. अहं नेता आवानेतारौ वयं नेतारः
८. भवान् अतिथि अवकाशः अतिथपः

आ) आवरणे दत्तस्य पदस्य उचितविभक्तिरूपेण वाक्यं पूरयत ।

10

१. माला भवति । (पुष्पाणि) पुष्पैः (३)
२. जनाः त्रस्यन्ति । (सिंहः) सिंहात् (५)
३. संस्कृतं बहु रोचते । (अहम्) भव्यं (५)
४. रामः पूर्वः । (लक्ष्मणः) लक्ष्मणात् (५)
५. सः निपुणः । (चित्रकला) चित्रकलात् (१)
६. पुत्रः धर्मराजः । (पाण्डुः) पाण्डीः (६)
७. पर्णानि पतन्ति । (भूमि:) भूमी (१)
८. भक्तिः भवतु । (ईश्वरः) ईश्वरे (१)

९. बालकः ..... पृच्छति । (माता) मान॑२ (२)
 १०. नेता ..... उपायनं ददाति । (प्रतिनिधिः) प्रतिनिधर्थे (५)

इ) कोष्ठकात् उचितम् अव्ययं चित्वा वाक्यद्वयं योजयत ।

10

(यत्र-तत्र, यदा-तदा, यद्यपि-तथापि, यत्, नो चेत्, यथा-तथा, यदि-तर्हि, अतः, यतः, यावत्-तावत्)

१. अहं भवतः गृहम् आगतवान् । भवान् गृहे न आसीत् । पदा / नदा

२. वैद्यः वदति । रुणः करोति । पथा / नप्या

३. शर्करा अस्ति । पिपीलिकाः आगच्छन्ति । नन्त्र / नन्त्र

४. अस्य मूल्यम् अधिकम् । अहं न क्रीणामि । अनः

५. छात्राः देवालयं गच्छन्ति । परीक्षा आगता । नन्तः

६. सः धनिकः नास्ति । सः दानं करोति । पद्यपि / नदामि

७. भवान् तृप्तिम् इच्छति । समाजसेवां करोतु । नदि / नहि

८. पुस्तकानि ग्रन्थालये सन्ति । मम गृहे न सन्ति । नावन् / नावन्

९. सम्यक् पठतु । कथम् उत्तीर्णः भवति? नो चेत्

१०. सुभाषितं वदति । "परोपकारार्थमिदं शरीरम्" इति । नम्

इ) रेखाङ्कित-पदानाम् आधारेण प्रश्ननिर्माणं कुरुत (सप्तककारान् उपयुज्य)

5

१. पिता सहस्रं रूप्यकाणि दत्तवान् । कृति

२. सः उच्चैः भाषणं करोति । कृपन्

३. श्रीकृष्णः कुचेलस्य मित्रम् । कृष्णः

४. भ्राता चेन्नैतः आगच्छति । कृतः / कृस्मात्

५. मित्रं परश्वः मेलिष्यति ।

कटा

उ) कोष्ठकात् उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानं पूरयत ।

6

१. भवन्तौ विषयं .....। (जानाति / जानन्ति जानीतः)

२. पूर्वं त्वं बालकः .....। (आसीत् आसीः / आसम्)

३. जीवने दुःखम् ..... सन्तोषम् अपि अनुभवामः। (अनुभवित्वा अनुभूय अनुभूत्वा)

४. शिशू उच्चैः .....। (रोदिति रुदितः / रुदन्ति)

५. कार्यं ..... आगच्छतु, मन्दिरं गच्छावः। (समाप्य समापयित्वा/ समापयितुं)

६. ..... अपेक्षया एषः सम्यक् पठति। (तं तस्य तेन)

ऊ) समयं अक्षरैः लिखत ।

1.) ७.४५

2.) ६.३५

3.) ८. २०

७.४५

6.35

8.20

ऋ) आवरणे दत्तस्य धातोः उचितरूपेण वाक्यं पूरयत (लट्टलकारे)।

4

उदा: अतिथिः गृहम् आगच्छति (आ+गम्)

१. भक्तः देवं .....। (प्र + नम्)

प्रणामति

२. वयं नियमान् .....। (अनु + सु)

अनुसरामः

३. ते प्रातःकाले शीघ्रम् .....। (उत् + स्था)

उत्तिष्ठन्ते

४. अहं पाठं न .....। (वि + स्मृ)

विस्मरामि

ए) निर्देशानुसारं वाक्यं परिवर्तयत ।

5

१. वयं पुस्तकं नयामः। (कवतु भूतकाले)

नीतवन्तः

२. भवान् प्रश्नस्य समाधानं प्राप्नोति । (लट्टलकारे) प्राप्तपति

३. नर्तक्यः मञ्चे तिष्ठन्ति, नृत्यं कुर्वन्ति । (क्त्वा-प्रत्ययः) स्थित्वा

४. यूयं सम्भाषणशिबिरं गच्छथ । (लड्डलकारे) अग्राप्तम्

५. आवां बालिके आस्व । (लट्टलकारे) रूपः

ऐ) धातोः निर्दिष्टं रूपं लिखत (त्रयाणाम्)

३

२. गै (गाय) लट् प्रथमपुरुषः द्विवचनम् जापनः

अनिष्ठन्

१. दृध्रुम्

२. स्था - लड् प्रथमपुरुषः बहुवचनम्

आस्म

२. नर्तिलुम्

३. अस् - लड् उत्तमपुरुषः बहुवचनम्

कुरु

३. त्र्यात्मन्

४. कृ - लोट् मध्यमपुरुषः एकवचनम्

क्रोष्यामि

४. लिखितुम्

५. श्रु - लृट् उत्तमपुरुषः एकवचनम्

५. प्रवैष्टुम्

ओ) अधोदत्तानां क्रियापदानां तुमुन्नन्तं रूपं लिखत (पञ्चानाम्)

दहति, नृत्यति, उत्तिष्ठति, लिखति, प्रविशति, नयति, विस्मरति, भ्रमति
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८

६. ५ नेतुम्

७. विस्मरितुम्

८. भ्रमितुम्

औ) क्त्वान्तं/ ल्यबन्तम् उपयुज्य वाक्यद्वयं योजयत । (पञ्चानाम्)

५

उदाः बालकः स्नाति । विद्यालयं गच्छति ।

बालकः स्नात्वा विद्यालयं गच्छति ।

१. भवान् गुरुं नमतु । अग्रे गच्छतु । नर्तवा

जीत्वा

२. सा गीतं गायति । नृत्यं करोति ।

३. श्रीकृष्णः गोवर्धनगिरिम् उन्नयति । जनान् रक्षति । ३ द्वनीप

४. माता पाकम् अकरोत् । पर्यवेषयत् । कृत्वा ।
५. रावणः सीताम् अपहरति । लङ्कां गच्छति । अपहृत्य
६. भीष्मः सेनापतिः भवति । युद्धं करोति । भूत्वा ।
७. विक्रयिकः फलानि आनयति । विक्रयणं करोति । आनीय
८. भक्तः देवं प्रणमति । नमस्कारं करोति । प्रणाम

द्वितीयः भागः

क) कथां पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

6

संस्कृतसाहित्ये कालिदासः श्रेष्ठः कविः (देव्याः प्रसादेन सः पण्डितः अभवत्) इति कथा अस्ति । तस्मात् एव तस्य कालिदासः इति नाम इति केचन वदन्ति ।

कालिदासः 'रघुवंशम्', 'कुमारसम्भवम्', 'मेघदूतम्' इति उत्तमकाव्यानि रचितवान् । कुमारसम्भवकाव्ये कविः आनन्दमयान् विषयान् वर्णयति ।

हिमालयस्य पुत्री पार्वती । पर्वतस्य पुत्री इति कारणेन तस्याः पार्वती इति नाम । पूर्वजन्मनि पार्वती दक्षस्य पुत्री आसीत् । तदा तस्याः नाम दाक्षायणी ।

एकदा शिवः तपः कर्तुं हिमालयम् आगतवान् । पार्वती तस्य सेवां कृतवृत्ती । तस्मिन् समये तारकः इति असुरः देवान् पीडितवान् (देवाः ब्रह्मणः समीपं गत्वा असुरस्य नाशं प्रार्थितवन्तः) ब्रह्मा उक्तवान् - 'शिवस्य पार्वत्याः च एकः पुत्रः भविष्यति । सः एव तारकासुरं मारयिष्यति । अतः शिवस्य पार्वत्याः च विवाहं कारयन्तु' इति ।

इन्द्रः शिवस्य मनसि पार्वतीं प्रति प्रेम जनयितुं मन्मथं हिमालयं प्रति प्रेषितवान् (तत्र वसन्तकालः आसीत् । परन्तु शिवः तपः कुर्वन् आसीत् । तदा मन्मथः तस्मिन् बाणं निक्षिप्तवान् । शिवः कुपितः अभवत् । तस्य तृतीयात् नेत्रात् अग्निः आगतः । सः अग्निः मन्मथम् अदहत् ।)

१. कालिदासः कथं पण्डितः अभवत्? Market दै०पा० प्रसादेन

२. कः तारकासुरं मारयिष्यति इति ब्रह्मा उक्तवान्? शिवस्य पार्वत्याः च एकः पुत्रः

३. पार्वती इति नाम कथं जातम्? पर्वतस्य पुत्री

4. इन्द्रः किमर्थं मन्मथं प्रेषितवान्? Market
 5. अग्निः कुतः आगतः? शिवस्य
पृथीचान्_ नैत्रान्_
 6. देवाः किं प्रार्थितवन्तः?

ख) एक विषयम् अधिकृत्य पञ्च वाक्यानि लिखत ।

5

1. संस्कृत-सम्भाषण-कौशल-वर्धनाय अहं किं करोमि ?

2. मम संस्कृतपठनस्य लक्ष्यम् ।

3. संस्कृत-प्रचार-द्वारा समाजसेवा ।

----- शुभम् -----